

### הַלְבוּת בְּרֻכּוֹת סִימָן נג

(נו) שוֹנָאוּ, יְכוּל לְמַחֲוֹת בּוּ (נז) קָדָם שֶׁהַסְּכִים (נג) עָלִיו (מהר"ם פּרוּאָה סִימָן נד ומהר"ק שוּרֵשׁ מר). וְיָמִי שֶׁהוּא (נח) שׁוֹנָא לְשִׁלְיָת־צַבּוּר לֹא יַעֲלֶה לְסַפ־תּוֹרָה כְּשֶׁקּוֹרָא תּוֹחֲכָה (אור ויו"ט): **כ** יָאָם אַחַד רוּעָה לּוֹמֵר תְּפִלָּה (נט) בְּשִׁבִיל (נד) אָבִיו וְאַחַד רוּעָה לּוֹמֵר בְּשִׁבִיל אַחֵר, מִי (ס) שִׁירְצָה (סה) הִקְהֵל שִׁיאֲמַר תְּתַפְּלָה (סא) הוּא יֵאֱמַר: **כא** גֵּאֲזִין לְמַנּוֹת שְׁלִיחַי־צַבּוּר עַל־פִּי שׁוֹר עוֹבֵד גְּלוּלִים (סב) אֶף־עַל־פִּי שָׂרָב הַצַּבּוּר חֲפְצִים בּוּ: **כב** יִשְׁלִיחַ־צַבּוּר (סג) בְּשִׂכָר (כו) עֲדִיף טַפִּי מִבְּנֵיכָה: הִגַּה וְאִין לְאָדָם (סד) לְהַתְּפַלֵּל (סה) בְּלֹא רְצוֹן (סו) הִקְהֵל. וְכָל מִי

ב שם ג מרדכי פרק החובל ד תשובת הרשב"א סימן ת

#### שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

#### בְּאֵר הַיֵּטֵב

[נג] עָלִיו. עב"ט. וּמִ"שׁ בַּעֲנַן שׁוֹנָא יַעֲלוֹת לְקִרְיַת תּוֹחֲכָה עַמ"ש בְּשַׁעֲרֵי־מַקְרִי הַסְּכִים עָלִיו תְּחַלֶּה, דַּעֲשׂוּב הוּי קְבֵלָה תְּנַשָּׂה וְכַאֲלוּ לֹא הִיָּה שֶׁם עֲדוּן, ט"ז. וְכַתֵּב הַמִּמָּא ג"ל דְּרוּקָא בְּמַנְיָהּ שְׁהִיָּה הַשִּׁי"ן מוֹצִיא הַרְבִּים י"ח בְּתַפְּלוֹתָ אוּ הִיָּה

יְחִיד יְכוּל לְעַכֵּב דְּאִין נַעֲשֶׂה שְׁלוּחוֹ בַּע"כ, מִשְׁאִיכ עֵתָה שְׁכָלָם בְּקִיָּאִים רַק הַשִּׁי"ן הוּא לְפִיטוּסֵי אַע"פ שְׁאוּמֵר קִרְיָה וּבְרַכּוֹ אִין כ"כ קְפִידָא. רְאוּבֵן שְׁהִיָּה שִׁי"ן שְׂכִיר שְׁנָה וְהַשְּׁלִים שְׁנָתוֹ וְהַתְּחִיל לְהַתְּפַלֵּל עוֹד יָמִים מִסְּפָר מִהַשְּׁנָה תְּנַשָּׂה, וּמִקְצַת אֲנָשִׁים מַחוּ בּוּ בְּמִקְרָם שְׂכָבֵר נִשְׁלַם הַשְּׁנָה שֶׁהַשְּׁפִירוֹהוּ וְשִׁאֲנִים רוּעִים אוֹתוֹ עוֹד, וְהַשִּׁי"ן עֵצָה שְׁמַאֲחֵר שְׂכָבֵר הַתְּחִיל לְהַתְּפַלֵּל בְּהַיָּמִים נוֹרָאִים שֶׁהֵם מִהַשְּׁנָה תְּנַשָּׂה וְלֹא מֵאֲנוּ בּוּ, שְׁלֵהִיָּתוּ שְׂכִיר שְׁנָה מִקְצַתָּה כְּכֵלָה וְשִׁיפְרֵנוּ לוֹ מִשְׁלָם, פְּסַק בְּתַשׁבּוּחַ מ"צ דְּהִדִּין עַם הַשִּׁי"ן. עֵצָה לְקַטְהַקְמַח דָּף יד ע"א: (נג) עָלִיו. אָבֵל אִם נַעֲשֶׂה שׁוֹנָאוּ לְאַחַר שֶׁהַסְּכִים עָלִיו אִין יְכוּל לְמַחֲוֹת, אֲלֵא הַשִּׁי"ן מַחְזִיב לּוֹמֵר בְּפִרוּשׁ שִׁסִּיר הַקְּנָאָה מַלְבוּ וְיוֹצִיאָנוּ בְּתַפְּלוֹתוֹ, מְהֵרָא פִּאֲרוּאָה שֶׁם, וְכַתֵּב מִהַרְשֵׁל פ"ק דְּחֵלִין ס"י נא: הָא דְּיִחְזִיר יְכוּל לְמַחֲוֹת דְּרוּקָא אִם הוּא מְהוּנָשְׂאִים עָלִים וּמִסִּים וְאֵע"פ שְׁאִינוּ חֲשׁוּב כ"כ, וְדוּקָא שִׁישׁ שִׁי"ן אַחֵר שִׁיכְלוּ הִקְהֵל לְהַשְּׁפִירוּ בְּדַמְיָה, אָבֵל אִם אִינוּ בְּנַמְצָא אוּ שִׁישׁ בְּנַמְצָא אֲלֵא שְׂבָא לְהוֹסִיף בְּדַמְיָה, וְכַלּוּן הִקְהֵל לּוֹמֵר לוֹ אִין יְכוּלָת בְּרִידֵנוּ לְהוֹסִיף בְּעַבְבוֹר שְׁנָאוֹתוֹ אֲלֵא הוּא יוֹסִיף מְשִׁלוּ; וְאָף אִם יִבְרֵי שְׁעִנְתּוֹ שְׁנָה הַשְּׁנִי מַעֲלָה מִן הַרְשָׁאוֹן כְּגַדְדֵי תּוֹסַפּוֹת בְּדַמְיָה אִפ"ה יְכוּלִין הִקְהֵל לּוֹמֵר אִין יְכַלֵּת בְּרִידֵנוּ לְהוֹסִיף כ"כ בְּדַמְיָה עַכ"ל וְכ"כ הַשְּׁכַנְה"ג וְעִית ע"ש. וְט"ו פתב: וְכַבֵּר יֵשׁ מִנְהָה בְּרַב הַקְּהֵלוֹת בַּעֲנַן קְבֵלַת הַשִּׁי"ן שֶׁהוּא עַל־פִּי רַב פּוֹרְעֵי הַמַּס אוּ קְרוּאֵי עֲדָה וְאִין שִׁאֲרָה יְכוּלִים לְמַחֲוֹת ע"ש, וְעַי' בְּתַשׁבּוּחַ בְּנִסְתֵי־חֻזְקָאָל ס"י י"ד. כ' ב"ד"מ בְּשֶׁם א"ו דְּשִׁי"ן (אינו) צָרִיף לְהַתְּנִיף לְצַבּוּר, וּבְמַלְיָ דְּשִׁמְנָא צָרִיף לְהוֹכִיחֵם. וּבְשֶׁם רַבִּי יְהוֹדָה חֲסִיד כ' דְּשִׁי"ן צָרִיף לְהִיָּוֵת אֲהוּב הִקְהֵל שְׁאֵל"כ כְּשֶׁקּוֹרָא תּוֹחֲכָה סְנָה הִיא לְמִי שְׁאִינוּ אוֹהְבֵיהּ, וְאֲמַר שֶׁאִם הוּא שׁוֹנָאוּ לֹא יַעֲלֶה אָף כְּשֶׁקּוֹרְאִין אוֹתוֹ ע"ש. וְכַנְה"ג כ' שִׁיֹּתֵר טוֹב יַעֲלוֹת מִשְׁקִנְס לְנַעֲשׂ וְעוֹבֵד ה' יְכוּל. וְכַתֵּב הַמִּמָּא דְּבִין גְּבָרָא לְגְבָרָא מְטָר לְצֵאתָ, וְדוּקָא כְּשֶׁקּוֹרְאִין אוֹתוֹ וְאִינוּ עוֹלָה מְקַצֵּר יָמֵי ע"ש: (נד) אָבִיו. ר"ל שְׁמַת אָבִיו וְרוּעָה הַתְּפַלֵּל כְּדוּרָה הַאֲבָלִים: (סה) הִקְהֵל. דְּרוּקָא קִרְיָה יְכוּל לּוֹמֵר בְּשִׁבִיל אָבִיו אָבֵל לֹא יְכוּל לְהִיָּוֵת שְׁלִיחַ הִקְהֵל לְהַתְּפַלֵּל עַל־פְּרָתָם. וּמַצְוָה לְהַנִּיחַ לְאָבֵל לְהַתְּפַלֵּל שֶׁהוּא נַחְתִּירוֹת לְמַת וּמִצִּילוּ מִדַּיָּה שֶׁל גִּיהֵנָם. וְיֵאָר צִיט קוֹדֵם לְהַמּוֹחֵל אִם אִין הִקְהֵל מְקַפְּדִין, עַמ"א: (נו) עֲדִיף. פִּי אוּ נִזְהָר יוֹתֵר בְּתַפְּלוֹתוֹ בְּשִׁבִיל שְׂכִירוֹתוֹ: (נז) הִקְהֵל.

#### מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

מִתְרַעָּה בּוּ, כְּגוֹן שְׁמִדוּתֵיהּ אִינָם יִשְׂרָיִם בְּעִינְיָ וְכַהֵי גְּוָנָא, וְלֹא טַעֲנַת פְּסוּל, דְּבָזָה (מד) לְכַלֵּי עֲלָמָא אִין יְחִיד יְכוּל לְמַחֲוֹת כָּל זְמַן שְׁלֹא בְּרַר כִּי יֵשׁ לְחַשׁ לְפָנָמוּ: (נו) שׁוֹנָאוּ. רוּעָה לּוֹמֵר, שִׁירְדַע בְּאֲמַת מַכְבֵּר שֶׁהֵם שׁוֹנָאִים זֶה לְזֶה, לְכָף (מה) יְכוּל לְמַחֲוֹת בּוּ, דְּאִינוּ נַעֲשֶׂה שְׁלוּחוֹ לְתַפְּלָה בְּעַל־כְּרִחוֹ, אָבֵל אִם אוֹמֵר שֶׁהוּא שׁוֹנָאוּ, לֹא כָּל כְּמַנְה: (נז) קָדָם וְכ"ו. אָבֵל אִם נַעֲשֶׂה שׁוֹנָא לְשִׁלְיָת־צַבּוּר לְאַחַר שֶׁהַסְּכִים עָלִיו, הוּא אִין יְחִיד יְכוּל לְמַחֲוֹת, אֲלֵא הַשְּׁלִיחַ־צַבּוּר (מו) מַחְזִיב לּוֹמֵר בְּפִרוּשׁ שִׁסִּיר הַקְּנָאָה מַלְבוּ וְיוֹצִיאָנוּ בְּתַפְּלוֹתוֹ. גַּם אִם מְכּוֹן שְׁלֹא לְהוֹצִיא שׁוֹנָאוּ, גַּם אוֹהְבִים לֹא יִצְאוּ<sup>64</sup>, עַל־כֵּן צָרִיכִין תְּחִנּוּנִים לְזַהֵר בָּזָה [פמ"ג]. פַּתַּב בְּדַרְכֵי־מִשְׁנֵה בְּשֶׁם אוֹר וְרוּעַ: אִין שְׁלִיחַ־צַבּוּר צָרִיף לְהַתְּנִיף לְצַבּוּר בְּמַלְיָ דְּשִׁמְנָא וְצָרִיף לְהוֹכִיחֵן; אָף בַּעֲנַנְיָ עֲצִמוּ וְרָאָה לְהַעֲבִיר עַל מַדוּתֵיהּ וְהִיָּה אֲהוּב הִקְהֵל וּבְדִלְקָמָה: (נח) שׁוֹנָא לְשִׁלְיָת־צַבּוּר. רוּעָה לּוֹמֵר, כִּינּוּן שֶׁהוּא שׁוֹנָא לְשִׁי"ן (מו) מִסְתַּמָּא הַשִּׁי"ן גַּם־כֵּן אִינוּ אוֹהְבֵיהּ, כִּי פַמִּים הַפְּנִים לְפָנִים גּוֹ', אוֹוִיל יְכּוֹן שִׁי"ן הַקּוֹרָא בְּהַתּוֹכְחָה נְגַד פְּנִינֵיהּ וְחֲשַׁשׁ סְנָה הִיא לוֹ, עַל־כֵּן פְּסַק דְּפַמְנִי זֶה אֲפִלוּ קְרָאָהוּ לֹא יַעֲלֶה. וּבְכַנְסַת הַגְּדוּלָה פַּתַּב דְּיוֹתֵר טוֹב שִׁיעֲלָה מִשְׁקִנְס לְעַנֵּשׁ בְּשִׁבִיל שֶׁהוּא מְבָרָה כְּבוֹד הַתּוֹרָה<sup>65</sup>, וְכֵן הַסְּכִים הַגְּרָא. וְכֵן פַּתַּב בְּסַפֵּר שְׁעָרֵי־אֲפִרְסִים וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: צָרִיף שִׁיָּהִי אֲהוּב לְהַצַּבּוּר וְהוּא אוֹהְבֵיהּ, וְאִם אֲרַע שֶׁהַקּוֹרָא יֵשׁ לוֹ שְׁנָאָה עַל אַחַד מִהַצַּבּוּר, מְשַׁל עַל הַסְּפָן<sup>66</sup> שְׁלֹא יַצְרֶה לְקוֹרוֹת לְזֶה לְפָרְשַׁת הַתּוֹכְחָה מִפְּנֵי שֶׁסְּנָה הִיא; וְאִם יוֹדַע שֶׁהַקּוֹרָא שׁוֹנָאוּ וּמַתְנַרָא שְׁמָא אַחְרָאָהוּ, יֵצֵא בֵּין גְּבָרָא לְגְבָרָא מִבֵּית־הַכְּנָסַת עַד שִׁיקְרָאוּ אַחֵר וְכַנְס אַחְרֵיָהּ, וְאִם לֹא יֵצֵא וְקִרְאוּהוּ יַעֲלֶה, כִּינּוּן שֶׁהוּא מַתְּפַן מִשׁוּם כְּבוֹד הַתּוֹרָה, שׁוֹמֵר מַצְוָה לֹא יוֹד דְּכָר רַע. וְאִם אֲהוּא לְהַקּוֹרָא לְחֻשָׁב בְּשַׁעַת קִרְיָאוֹתוֹ עֲנִין קְלָלָה לְנוֹכַח שׁוֹר אָדָם<sup>67</sup>, עֵצָה שֶׁם. וְכַתֵּב בְּפַתְחֵי־שַׁעֲרֵים, דְּאָף לְהַפְּגוֹן־אֲבָרְתָה יַעֲלֶה בְּרִיעֵבֵר אִם קְרָאוּ: **כ** (נט) בְּשִׁבִיל אָבִיו. פְּרוּשׁ, שְׁמַת אָבִיו, וְרוּעָה לְהַתְּפַלֵּל כְּדוּרָה הַאֲבָלִים, כִּי תַפְּלָה הִיא יוֹתֵר מַצְוָה מֵאֲמִירַת הַקְּדִישׁ: (ס) שִׁירְצָה הִקְהֵל<sup>68</sup>. הַשַּׁעַם, (מט) דְּרוּקָא קִרְיָה יְכוּל לּוֹמֵר בְּשִׁבִיל אָבִיו וְאִין רְשׁוּת בִּיד הִקְהֵל לְחֻחוֹתוֹ, אָבֵל לֹא יְכוּל לְהִיָּוֵת שְׁלִיחַ הִקְהֵל לְהַתְּפַלֵּל

(מד) מְגַן־אֲבָרְתָה: (מה) נִשְׁלֵי כִּים שֶׁל שְׁלֵמָה חוֹלִין ע"ש, וְכַהֵיִם שֶׁהוֹלִיכֵן אַחֵר ד' טוֹבֵי הַעִיר אוּ אַחֵר הַנְּכַרְרִים לֹא שֶׁף קָלַל זֶה: (מו) ט"ז וּמִנְגַן אֲבָרְתָה: (מז) פַּתְחֵי־שַׁעֲרֵים ע"ש: (מח) מְגַן־אֲבָרְתָה: (מט) פְּרִי־מַגְדִּים: (נ) קְעִין זֶה בְּאֵלִיָּה רַבָּה סִימָן קַלֵּב וּפְרִי־מַגְדִּים שֶׁם ע"ש: (נא) פְּרִי־מַגְדִּים בְּסִימָן קַלֵּב: (נב) בֵּית־יוֹסֵף: (נג) בֵּית־יוֹסֵף: (נד) דְּרַבִּי־מִשְׁנֵה, מְגַן־אֲבָרְתָה:

# הַלְבוּשׁ בְּרֵבּוּת סִימָן נג

## ביאורים ומוספים

### [משנ"ב ס"ק נח]

גם אם מקנן שלא להוציא השוגא, גם אוהבים לא יצאו<sup>64</sup>.

64) ובטעם הדבר, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' ט) כיון ששליח הציבור הוא שלוחם וקיבלוהו הקהל על מנת להוציא את הרבים ידי חובתם, ואם מכוח שלא להוציא חלק מהם, על מנת כן לא קיבלוהו ואינו שליח שלהם. ובאופן נוסף כתב לבאר, שהוא דין מיוחד בעניני תפילה, שזה פגם גדול בשליח ציבור אם אינו מכוון להוציא מחמת שגאה, ולכן תפילתו אינה תפילה.

עוד כתב שם, שדין זה שייך רק בשליח ציבור שנשלח על ידי הציבור, אבל לא ביחיד הרוצה להוציא כמה אנשים בנדבת לב או לבקשתם. [עוד כתב להסתפק שאולי רק בתפילה שייך הדבר, אבל לא במקרא מגילה.]

ובזמננו שאין הש"ץ מוציא את הרבים ידי חובה, כתב הערוך השלחן (סי' תקפא ס"ה) שלא שייך דין זה, וכמו שכתב המשנ"ב לעיל (ס"ק נג) לענין יחיד שרוצה למנוע מש"ץ להתפלל.

### [משנ"ב ס"ק נח]

שהוא מבזה כבוד התורה<sup>65</sup> וכו', מטל על הסגן<sup>66</sup>.

65) כאן כתב שהטעם הוא שמבזה את כבוד התורה, ולקמן (סי' תכח ס"ק יז) לענין לעלות לתורה לקריאת התוכחה, כתב שאין לסרב לעלות משום שגורם שיתקצרו ימיו.

66) וענין הסגן, כתב לקמן (סי' קמא ס"ק טז) בשם הלבוש, שנוהגים שהגבאי או הקונה את המצוות עומד בסמוך לספר תורה כדי שיהיו שלשה, והוא נקרא סגן, והוא כביכול במקום השם יתברך שהוא מצוה לקרוא לכל מי שירצה, והקורא הוא הסרטור במקום משה, והעולה הוא המקבל במקום כל ישראל ובשליחותם. עוד כתב שם (בשם מסכת סופרים) בטעם הדבר שיהיו שלשה, שהם כנגד האבות.

### [משנ"ב שם]

ואסור להקורא לחשב בשעת קריאתו ענין קללה לנוכח שום אדם<sup>67</sup>.

67) ואף בשעת קריאתו עניני ברכה, כתב לקמן (סי' קלח ס"ק ה) שאין לחזן לחשוב לברך אחד, וטעם הדבר כיון שצריך שיהיה כוונתו לקרוא בתורה לשמה ולא לשם מחשבה זרה.

### [משנ"ב ס"ק ס]

שיצוה הקהל<sup>68</sup> וכו', אכל לא יכול להיות שליח הקהל להתפלל על-ידיהם<sup>69</sup> וכו', שהוא נחת-רוח למת ומצילו מדינו של גיהנם<sup>70</sup> וכו', שקורין יארצט, דוחה למוהל ולצביל<sup>71</sup>.

68) וכשיש שני חיובים באותה דרגה ושניהם מרוצים לקהל, כתב בביה"ל לקמן (סי' קלב מאמר קדישין עמ' טו) שיטילו גורל ביניהם, והאחד יתפלל עד 'אשרי' שלפני 'ובא לציון', והאחר יתפלל מ'אשרי' ואילך.

69) ומדין זה למד בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סי' ג), שגם הרוצה להתפלל עבור נפטר צריך את הסכמת הקהל לכך, וכן שיכולים הציבור לרצות שיתפלל עבור נפטר גם מי שאינו בנו אלא קרוב בעלמא [או אפילו שאינו קרוב אלא שרוצה לזכותו ולהתפלל עבורו], ואפילו אם יש שם בן שרוצה להתפלל על אביו, וסיים, שלמעשה נוהגים שהאבלים מתפללים לפני התיבה והם דוחים כל מי שרוצה להתפלל עבור קרובים וידידים.

70) ואם הבן מתפלל תפילה חפזה ופסולה, כתב בספר מנוחה וקדושה [לגה"ח ישראל איסור מפוניבו ח"א שער התפלה סי' יח], שלא די שאינו מטיב לאביו אלא אף גורם להכביד בעונשו.

71) דין זה שיארציט דוחה את האבל מלהתפלל, כתב בביה"ל (שם) שהיינו דוקא לאבל תוך י"ב חודש, אבל כשיש אבל שהוא תוך שלשים יום, לענין אמירת קדיש עליהם להתחלק ביניהם, אולם אם יש כמה שיש להם יארציט, נדחה האבל שתוך שלשים יום. וכתב הגשר החיים (ח"א פ"ל אות י ס"ק ב) שכשמתחלקים ביניהם בתפילה, האבל תוך שלשים יום יהיה ש"ץ עד 'אשרי' שלפני 'ובא לציון', ומי שיש לו יארציט יתפלל משם ואילך, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' ס אות א).

והוסיף בשו"ת אגרות משה (שם), שבתפילת מנחה וערבית יהיה האבל שהוא תוך שלשים יום ש"ץ, ובעל היארציט ידחה.

ובמקומות שנוהגים שהש"ץ שהתפלל סליחות מתפלל לפני התיבה כל אותו יום, כתב לקמן (סי' תקפא ס"ק יד) שהוא קודם לאבל למוהל וליארציט. והוסיף, שהא"ר (שם ס"ק יז) כתב שאם בעל היארציט מתענה, הוא קודם, ומי מ'אשרי' שלפני 'ובא לציון' יש לתת גם לאבל להתפלל.

### [משנ"ב ס"ק סא]

נדאי אין להתקוטט בשביל שום מצוה עם הצבור<sup>72</sup>.

72) וכשרואה שיש מחלוקת מחמת זה, כתב לקמן (סי' תקפא ס"ק יא) שלא יתפלל ואף אם מחמת זה יתפלל מי שאינו הגון, והוסיף הערוך השלחן (סכ"ב) שעל זה אמרו (מועד קטן ה, א) "כל השם אורחותיו זוכה ורואה בישועת אלקים". ובשו"ת חת"ם סופר (יו"ד סי' שמה ד"ה ובענין) כתב שמי שמתפלל תפילה ששייכת לחבירו, לא הועיל לעצמו ולא הפסיד לחבירו, כיון שהתפילה עולה עבור נשמת מי שהיא מגיעה לו.

### [משנ"ב ס"ק סג]

שש"ץ בשכר עדיף<sup>73</sup>.

73) ולשוכרו להתפלל רק בשבת, כתב השו"ע לקמן (סי' שו ס"ה) שאסור ומשום 'שכר שבת', והוסיף שיש מי שמתיר, וכתב במשנ"ב שם (ס"ק כג) שמ"מ אינו רואה בזה סימן ברכה, וסיים שם (ס"ק כד) שנוהגים להקל בזה, והחושש לדעת האוסרים לא יקצוב עמו תחילה, ומה שלוקח אחר כך יש לומר שהוא כמתנה, וראה עוד מה שכתבנו שם.

# הִלְבוֹת פְּרָבוֹת סִימָן נג

## ביאורים ומוספים

### [משנ"ב ס"ק טו]

שְׁאִין זֶה מְבַרֵךְ אֶלָּא מְנַאֲרִי<sup>74</sup>.

79) ואם הרב יכול לפרנס את עצמו בלי ליטול שכר מהציבור, כתב בשו"ת חתם סופר (ח"י ס' קסד ד"ה אמנם) שחייב לעשות כן גם בחינם, אך לא כל אדם זוכה לשני שולחנות, והוסיף, שגם אם אינם נותנים לו כדי צרכו ברווח, אין ראוי שיסרב, ולא יבקש הוספה בכל זמן להעמיס על הציבור שבלאו הכי עמוסים.

80) והוסיף החפץ חיים (קונטרס בית ישראל פ"ג ס"ח) שחייב בניית מקוה קודם אף לבניית בית הכנסת וקניית ספר תורה וכל המצוות, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (ח"מ ח"א ס' מב). ולמכור בית כנסת וספר תורה לצורך זה, כתב בשו"ת אגרות משה (שם, ואו"ח ח"א ס' נא ענף ד) שאם אי אפשר למצוא כסף באופן אחר, צריך למוכרם.

### [משנ"ב ס"ק עב]

לא יוכל להורות לְעַם הָאָרֶץ שְׂיִתְּנֶהֱגוּ עֲלֵי פִי הַתּוֹרָה<sup>81</sup>.

81) ואף אם יודע דרושים חריפים וחילוקים עמוקים, כתב המקור חיים (סכ"ד) שבקיאות בהוראה לא תלויה בזה, אלא כמו שכתב הרמ"א (יו"ד ס' רמב ס"ל) לענין כבוד תלמיד לרבו, שעיקר הרבנות בימים אלו היא במי שלימדו פסק ההלכה והעיון, והעמידו על האמת והיושר.

### [משנ"ב ס"ק עג]

חֲנִין מְאֻמְנֹת<sup>82</sup>.

82) וגם להוריד לו משכרו, כתב המקור חיים (סכ"ה) שנחשב כמו שמשלמים אותו, ואסור.

ואפילו לא נתמנה בפירוש אלא שהחזיק בזה זמן רב ושתקו הציבור, כתב לקמן (ס' קנג ס"ק קיב) שאי אפשר לסלקו. ובשו"ת מהר"ם שיק (ח"י ס' יח) ביאר לענין חזקת גבאות, שאם מינהו לזה ובחר בו, אין לסלקו, מפני שמחלו לו שיעשה מצוה זו זוכה בה, וגם אם לא מינהו אלא שעשה כן הרבה זמן, מ"מ אין לסלקו, מפני דרכי שלום.

ולענין ש"ץ ובעל תוקע לזימים הנוראים, כתב לקמן (ס' תקפא ס"ק יא) שנהגו שאפילו התפלל או תקע בשופר פעם אחת, אין לתת את המצוה לאחר.

וש"ץ שעוב בגלגל שהיה חולה או אנוס מסיבה כלשהיא, כתב לקמן (שם וס' קנג ס"ק קטו) שאפשר למנות במקומו אדם אחר, ומ"מ לאחר שהבריא או שעבר האנוס חזרת המצוה לראשון.

### [משנ"ב ס"ק עה]

אֶפְלוּ בְּשִׁבְלֵי רִנָּן בְּעֵלְמָא יֵשׁ לְמַנְעִי<sup>83</sup>.

83) ולענין למנות ש"ץ מי שיצא עליו קול שעבר על איסור שבועה, כתב לעיל (ס"ק יד) שיש להושיב על כך בית דין.

### [משנ"ב ס"ק עו]

שְׁלִיט־צְבוֹר שְׁבִתוֹ זָנְתָה תַּחַת בְּעֵלָה אֵין לְמַנּוֹתוֹ לְכַתְּחָה<sup>84</sup>.

84) ולענין דין 'וקדשתו' האמור כלפי הכהנים, שכתב הרמ"א לקמן (ס' קכח סמ"א) שאם זינתה בתו אין מחוייבים לקדשו, כתב המשנ"ב שם (ס"ק קנד), שבזמן הזה אין מנהג לפסול מחמת זה [ובשעה"צ כאן (ס"ק טו) ציין לאחרונים שם].

74) ובביאור הדבר [דברי הגר"א, שהוא מקור המשנ"ב] כתב האלף למטה (על המטה אפרים ס' תקפא ס"ק כד), שכיון שמתפלל שלא ברצון הקהל הריהו כמו שגזול את הציבור, ואם יענה 'אמן' נראה כאילו מסכים עמו.

### [משנ"ב ס"ק סז]

דְּקָצִיו לְפִי מְמוֹן וְקָצִיו לְפִי נְפֶשׁ<sup>75</sup> וכו', דְּבַחֲזֵן שְׁאִינִי<sup>76</sup>.

75) וכשגובים החצי לפי נפשות, כתב המקור חיים (סכ"ג) שצריך לתת גם עבור בניו הגדולים. ואם יש להם ממון משלהם שעושה רווחים, צריכים הם לתת חצי לפי ממון כשאר האנשים.

ואשה אלמנה, כתב המקור חיים (שם) שצריכה לתת כמו האישה, כיון שחייבת גם בתפילה.

76) ובטעם הדבר שבחזן גובים לפי ממון, ביארו הלבוש (סכ"ג) והט"ז (ס"ק יד) והא"ר (ס' נה ס"ק ב) שהעשירים מוכנים להוסיף בשכרו של החזן לפי נעימות קולו, וכמו שכתב להלן (ס"ק טט) בדעת הרמ"א.

### [משנ"ב ס"ק עו]

עֵין בְּחֶשֶׁן-מִשְׁפֵּט סִימָן קֶסֶג סְעִיף ג בְּהֶגְ"ה<sup>77</sup> וכו', אֵין מְחַשְׁבִּין לְפִי מְמוֹן לְכַד<sup>78</sup>.

77) שכתב הרמ"א (שם בסופו) ששכר הש"ץ גובים לפי ממון, וביאר המחצה"ש (כאן ס"ק כז) שכונת הלבוש והמג"א (ס"ק כג) לבאר שאין סתירה ברמ"א, שבשו"ע ח"י"מ שכתב שגובים לפי ממון היינו מצד הדין, וכאן שכתב שחצי לפי ממון וחצי לפני נפשות היינו מצד המנהג, ובמקום שאין מנהג יש לעשות על פי הדין, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (ח"י"מ ח"א ס' מא ד"ה והנה המג"א).

78) ולענין בניית בית כנסת, כתב הרמ"א (ח"י"מ שם) שגובים לפי ממון, וכתב המשנ"ב לקמן (ס' קנ ס"ק ב) שהיינו דוקא בבניית בית כנסת, אבל בשכירות בית כנסת גובים חצי לפי ממון וחצי לפי נפשות, ומקור הדברים בשו"ת מהר"ם פאדווא (ס' מב), שביאר שבניית בית הכנסת בדרך כלל היא לזמן מרובה, וכיון שהעשיר אינו יכול לעזוב את ביתו ועסקיו בקלות, סביר שיצטרך יותר לבית הכנסת, וגם שרוצה יותר לפאר את בית ה', אבל העני יכול לעבור לגור במקום אחר ולא יצטרך לבית הכנסת הזה, ועוד, שבשביל עני מספיק להתפלל בצריך וכדו', אבל שכירות בית הכנסת היא לזמן ולכן גובים חצי לפי ממון וחצי לפי נפשות.

ולענין בניית מקוה, כתב בשו"ת אגרות משה (ח"י"מ שם) שמצד הדין יש לקבוע לגבות חצי לפי ממון וחצי לפי נפשות, כיון שהוא חיוב הגוף ממש על כל יחיד ויחיד, אלא כיון שמקוה אחד יכול לשמש את כל הקהל, ולכן צריך היה לקבוע הכל לפי נפשות, אך כיון שיש בזה גם חלק של נוי ויופי המקום, יש לקבוע שחצי יהיה לפי ממון.

### [משנ"ב ס"ק עא]

דְּכָל אֲנָשֵׁי הָעִיר מְחַנְבִּים לְתַן לָהֶם<sup>79</sup> וכו', דְּכָל אֲנָשֵׁי הָעִיר מְחַנְבִּין לְתַן עַל הַמְּקָוָה<sup>80</sup>.

# הַלְכוֹת בְּרֻכּוֹת סִימָן נג

## פד באר הגולה

שמתפלל בתורה ודרך אלמות (סו) אין עונין אמן אחר ברכותיו (בנימין זאב סי' קסג ואגודה פרק כיצד מברכין):  
**כג** (סו) "שכר שליח צבור פורעים (סח) מקפת הקהל, אף-על-פי שהשליח צבור מוציא הדין כעשיר, מפל מקום אין יד העני משגת כעשיר: הגה ויש אומרים שגובין (סט) חצי לפי ממונו וחצי לפי הנפשות, וכן הוא מנהג (כח) הקהלות (מהר"ם פדואה סי' מב): **כד** יצבור שצריכין לשכור רב ושליח צבור ואין בידם פדי שכר שניהם, אם הוא רב מבהק וגדול בתורה ובקי בהוראה (עא) הוא (כט) קודם, (עב) ואם לאו \*שליח צבור קודם: **כה** אין מסלקין (עג) חזן מאמנותו אלא אם-כן נמצא (עד) בו (ל) פסול: הגה (עה) ואין מסלקין אותו משום (לא) גלגל רגון בעלמא, כגון שצא עליו שם (עו) שנתפס עם (לג) הכותית (עז) או שמטר אדם, אבל אם באו

## באר היטב

ואין להתקוטט בעבור שום מצוה, שהרי שנינו מצוה מושכים ידיהם מלקח הפנים, ד"מ מט"מ, מגן אברהם: (כח) הקהלות. ובמקום שאין מנהג יגבו לפי ממונו, עין מגן אברהם: (כט) קודם. כתב כנה"ג בשם השו"ב א' דלמנוי חכם מרביץ תורה אפלו המעוט יוכל לכהן לרב, ובמי שאינו ראוי להיות חכם אפלו יחיד יכול למחות, וכן פסק הרשד"ם חלק ארתיים סי' לג, ועין ע"ת: \*ש"ש בחשובה שלמה, הרשד"ם חלק ארתיים סי' לג, מ"א וע"ת: (לא) רגון. אבל למנותו לכתחלה אפלו ברגון בעלמא אין למנותו לכתחלה, וזהו שקכת המחבר לעיל סעיף ד ושלם יצא עליו שם רע, ע"ת וע"ל סעיף קטן ז מ"ש שם: (לג) הכותית. ומ"מ יש להושיב ב"ד על פכה, מהר"ט כנה"ג.

## שערי תשובה

אפרים שער ג וכפתח שערים שם על דברי המג"א פנה: (לא) רגון. עכ"ה. ועין כר"י שהביא מהרד"כ בשם הרמב"ם תשובה מכת"י שאין מורדין אדם מקדשו מפנה דגולה ועד חזן הנקטת א"כ עבר בברית הפורטוא, ואם לא תחבר עליו זה אינו מן הדין להסירו ולא לפרסמו, ואם נתקם עליו בעדים אין להסירו אם קבל עליו מה שהוא חוב מן הדין ע"ש:

## באר הלכה

יכ"ב. שלא להפסיק בתפלה: \* שליח צבור. עין במשנה ברוכה, והוא נובע מתשובת הרא"ש. ומזה נראה האדם גדל החיוב על כל עיר לשכר להם רב שיונה להם במצות התורה ומשפטיה אף להתנהג, ולא יהי כעוורים המגששים באפלה, דאפלו אם על ידי ידו נדחית לגמרי מצות תפלה אצלם, גם כן החיוב הזה הוא קודם; וכפרט אם אנשי העיר יכולין גם כן להתפלל לעצמן, בודאי זה קודם. ומזה ימלאו רחמי ופחד איהם מהעצרות הנמצאים מחזין למדינה שאין להם רב ומורה צדק בעירם, ועון גדול הוא כמו שבארנו; הגם שלוקחין להם שוחט ובודק, עם כל זה הלא צריכין לאיש מורה צדק שיונה להם דיני שבת ויום טוב, והלכות פסח התמורה, ודיני טבילת מקוה, וכל פרטי הלכות נדה, ושאר דיני תורתנו הקדושה אשר יעשה אתם האדם וחי בהם [אם לא שהשוחט ובודק שלהם הוא למנון גדול ובקי בחדרי התורה ויש לו סמכות על הוראות המגדולים המפורסמים מדינתו]. וכל שכן שיש ששוכרין להם ש"ץ מפורסם למנון גדול בעד כמה מאות רובל-כסף לשנה שיגנו להם בקול גנים, ובשעור פנה היו יכולין לקח להם רב ומורה צדק וגם ש"ץ שיהיה יוכל לעבר להם התבה בשבת ויום טוב וראש השנה ויום הכפורים, כאשר מקדימו תינו, ובודאי היה מתקבל עבור זה תפלתם למרום, מה שאין כן עתה שהתמנות הש"ץ הוא שלא לשם שמים, על זה נאמר 'עתה עלי בקולה על כן שנאחיה', וסוף דבר הוא ששל ידו זה הלכת העיר מדיח לדחי, שאין להם מורה ומנהיג בדרך ה', ובאים על ידי זה לדי חלול שבת ויום טוב ואכילת חמץ חמץ חס ושלום, ומי יודע עוד כמה אסורים מחיבי כרתות חס ושלום, השם ישמרנו מאנשים כאלו: \* אם באו עליו עדים. עין במשנה ברוכה לענון קלא דלא פסיק, ועין בבאר הגר"א שפעין: גמין פט עבור א, כחבוב לו עבור ב, והוא מה שאמר שם בגמרא: יצא שם מנהג בעיר אין חוששין לה, ומשמע לכאורה דאפלו קלא דלא פסיק, דאם לא כן יפל קשית הגמרא שם ע"ש. ובכל-בו, שפגמו מקור דין זה, איהא: עדים כשרים, משמע לכאורה דכל שפון קלא דלא פסיק בודו בודאי לא מהני. ובתשובות חתם סופר סימן יא הביא דברי זה הפל"ב בו ופסיק דאפלו קלא דלא פסיק, אם הוא מרצה לכל הקהל להתחיל לחנון אין צריך למחות בידם, אמנם אם נמצא אחד מהם שמוחה ואומר אני מאמין לקלא דלא פסיק הזה, יכול למחות בו להעבירו. עוד כתב שם, דלפעמים מורדין אותו על ידי קלא דלא פסיק אפלו באין מוחה, כגון שיצא הקול שנעשה הפעור בפני עדים והכלו להם למדינת היום, אף-על-גב דליכא עדים בפנינו, פיון דאיכא קלא דעדים בעד אסתן וסקול יצא מעקרא על ידי עדים כשרים, מורדיים אותו מהתמנותו, אבל רגנה שלא בעדים, אלא הקול יצא מעקרא על ידי עבר ושפחה נגשים, בהא לא מורדין אותו, אם לא דנמצא איהו יחידים דמוחים בו וכליל. וקלא דלא פסיק קלא, אם יום ומצוה לעז עליו כל העיר, ואין לו אובדים בעיר שובל לאמר לעולם שנהם והוציאו קול [בכמות כה ע"א]. ובתשובת מהר"ק סימן קפח משמע דלא נקרא קלא דלא פסיק

## משנה ברוכה

דוקא אם המצוה מתקין על ידי אחר, אבל אם המצוה תבטל לגמרי, כגון הכנסת אורחים או התקנת תלמוד-תורה, ויש בידו למחות, בודאי מתיב למחות כדי להתחייב המצוה, שהרי מדינא כופין על ענינים כאלו, כמבאר בחשן-משפט סימן קסג סעיף א בהג"ה וסוף סעיף ג: (סו) אין עונין. שאין (סו) זה מברך אלא מנא"ץ<sup>74</sup>, שנאמר "בצע בך נאצי ה'": **כג** (סו) שכר שליח צבור. ובסימן זה סעיף כה שפוסק דחציו לפי ממונו וחציו לפי נפש<sup>75</sup>, עין בספר אליהו רבא שמתלק דבתון שאני<sup>76</sup>, עין שם; ובבאר הגר"א משמע שהמחבר חזר בו ופסק שם בהג"ה שבכאן: (סח) מקפת הקהל. שנגבית לפי הממונו: (סט) חציו וכיו. פי יש (נו) סבא לומר שהעני צריך להסתן כמו העשיר, ויש לפעמים שהעשירים נותנים יותר ממונו להסתן שקולו ערב יותר, גם שהעני יכול לילך למקום אחר, על-כן עשו פשרה זאת: (ע) הקהלות. בדרב"י משה כתב דמנהג מדינותינו, דל ועשיר נותנין בשוה, וזהו החציו שלפי נפשות, וגם מפל נשואין (נו) מגיע לו כפי גון והוא החציו שלפי ממונו. ולבוש כתב, דבמקום שאין מנהג יגבו לפי ממונו, עין בחשן-משפט סימן קסג סעיף ג בהג"ה<sup>77</sup> [מ"א]. ועין בדרב"י משה דמשמע מנה, דאפלו דעת הפוסקים דפוסקים לפי ממונו איננו רק בשכירות השליח צבור ששוכרין אותו לימים נוראים, דכהן סבירא להו לפי ממונו, פי העשירים מחמת עשרם לא יוכלו לצאת מבתיהם ולהניח ריקם, והעניים יכולים לילך על עמים הללו לעיר אחרת, מה שאין כן בשליח צבור ששוכרין על כל השנה אין מחשבין לפי ממונו לבד<sup>78</sup>: **כד** (עא) הוא קודם. אף-על-גב דיתסר להם על ידי ידו מצות תפלה, שלא יהיה להם מי שיוציאם ידי חובתם, זה שיהיה רב ומורה צדק שיודעם תורת ה' ומשפטיה (נח) עדיף מן התפלה. ועין בבאר הלכה שפתבנו גדל החיוב בכל עיר לזה. וכתב בתשובות חתם סופר חלק ארתיים סימן רו דכל אנשי העיר מחיבים לתן לזה<sup>79</sup>, ואין אחד יכול לאמר אין אני צריך לרב ומורה צדק, דמפל מקום צריך לשא בעל עם הצבור, דומיא דכל אנשי העיר מחיבין לתן על המקנה<sup>80</sup>, עין שם: (עב) ואם לאו. רוצה לומר, כיון דבלאו הכי לא יוכל להורות לעם

האף שיתנהגו על-פי התורה<sup>81</sup>, שליח צבור קודם, שיוציאם (נט) על-פל-פנים ידי חובתם בתפלה: **כה** (עג) חזן מאמנותו<sup>82</sup>. והוא הדין (ס) לכל התמנות במקום שלא נהגו למנות לזמן ידוע, והשעם, שלא יחשודם (סא) שנמצא בהם פסול: (עד) בו פסול. (עז) בעדים. ואז אין מקבלין אותו (סג) עד שישוכם בתשובה שלמה בלי ערמה ומרמה, אבל בשבועה בעלמא שלא ילך בדרב"י אלו לא מהני, דבלאו הכי משבע ועומד מהר-סיני הוא: (עה) ואין מסלקין. אבל למנותו (סד) לכתחלה, אפלו בשביל רגון בעלמא יש למנע<sup>83</sup>, ואפלו אם הרגון היה עליו רק בגלגולו, ובדלעיל בסעיף ד: (עו) שנתפס וכיו. ומפל מקום (סה) יש לחש לקול להושיב בית-דין על פכה. שליח צבור שבתו ונתה תחת בעלה (סו) אין למנותו לכתחלה<sup>84</sup>, אף אם נעשה זה אחר שכבר נתמנה, נראה דאין להורידו בשביל זה: (עז) או שמטר אדם. שליח צבור המאיים (פז) על חברו למסור לעכו"ם

שער הציון  
 (נח) הגר"א: (נו) ט"ז: (נז) פרי-מגדים: (נח) תשובת הרא"ש: (נט) שם: (ס) נקטת הגדולה: (סא) ב"ית-יוסף: (סב) לבוש: (סג) מגן אברהם: (סד) על-תמדי ואלהי רבה: (סה) מגן אברהם: (סו) באר היטב, ועין בסימן קכ בבאר היטב ובבד"ש ר' עקיבא איגר שם: (סז) כל-בו ואלהי רבה: